

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Robert Stefanicki (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu

o wypłatę emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 listopada 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 26 czerwca 2023 r., sygn. akt III AUa 2035/21,

I. uchyla zaskarżony wyrok w części, to jest w punkcie pierwszym i zmienia wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 29 września 2021 r. V U 71/21 w ten sposób, że oddala odwołanie,

II. odstępuje od obciążania ubezpieczonego kosztami postępowania kasacyjnego organu rentowego.

Leszek Bielecki Renata Żywicka Robert Stefanicki

UZASADNIENIE

J. G. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 16 listopada 2020 r. o przyznaniu wnioskodawcy emerytury i jednocześnie zawieszającej wypłatę świadczenia wobec zbiegu prawa do więcej niż jednego świadczenia. Wnioskodawca domagał się prawa do wypłaty ustalonej przez organ emerytury od 1 lipca 2020 r., a także o nakazanie organowi podjęcia i wypłaty zawieszonego świadczenia emerytalnego od 1 lipca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Opolu wyrokiem z dnia 29 września 2021 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że nakazał wypłatę J. G. ustalonego decyzją świadczenia emerytalnego.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. G. urodzony [...] 1950 r., nieprzerwanie od 15 września 1970 r. do 31 marca 1999 r. pełnił zawodową służbę wojskową. Wojskowe Biuro Emerytalne w Katowicach decyzją 18 maja 1999 r. przyznało wnioskodawcy emeryturę wojskową. Procentowy wymiar emerytury wynosi 75%. Po zakończeniu służby wojskowej wnioskodawca w okresie od 14 lipca 2003 r. do 31 marca 2020 r. był zatrudniony w G. w O. na stanowisku głównego specjalisty, naczelnika wydziału.

Sąd Okręgowy, powołując art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie t.j. Dz.U. 2024, poz. 1631), wskazał, że zasadą jest, iż w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96 ustawy, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (aktualnie t.j. Dz.U. z 2024. r., poz. 242) lub w art. 15a lub art. 15d lub art. 18e ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (aktualnie t.j. Dz.U. z

2024 r., poz. 1121). Sąd Okręgowy powołał się na wykładnię spornych przepisów przyjętą przez Sąd Najwyższy w wyroku z 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17, OSNP 2019 r. Nr 9, poz.114) uznając, że o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu cywilnego stażu emerytalnego. Przy czym ten brak możliwości nie występuje wtedy, gdy emeryt wojskowy nie decyduje się na złożenie wniosku o doliczenie po zwolnieniu ze służby wojskowej okresów składkowych i nieskładkowych, choć mogą one zwiększyć podstawę wymiaru emerytury do 75%. Wspólnym bowiem mianownikiem uzasadniającym prawo do dwóch świadczeń są uwarunkowania wynikające z przepisów prawa niepozwalające na wykorzystanie stażu "cywilnego" w emeryturze wojskowej, a nie wybór emeryta wojskowego.

Sąd Okręgowy mając na uwadze przepisy art. 14 ust. 1 i art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin uznał, że odwołujący nie ma możliwości włączenia okresów "cywilnego" stażu emerytalnego (który niewątpliwie posiada) do algorytmu obliczenia wysokości emerytury wojskowej. W konsekwencji jego sytuacja jest analogiczna do sytuacji żołnierza powołanego do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., który ma prawo do pobierania dwóch świadczeń. W orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym funkcjonariuszom służb mundurowych można ustalić prawo do emerytury powszechnej pod warunkiem jednak niezaliczenia składkowych okresów ubezpieczenia cywilnego do obliczenia emerytury mundurowej. Możliwość jednoczesnego nabycia prawa do emerytury z ubezpieczenia społecznego i emerytury mundurowej jest zatem możliwa tylko wówczas, gdy okresy ubezpieczenia powszechnego i służby mundurowej, na podstawie jakiej ustalono usługę mundurową, nie zostały wzajemnie uwzględnione przy ustalaniu prawa do świadczeń, a każdy z nich, ale z osobna jest samodzielnie wystarczający do uzyskania prawa do emerytury w określonym systemie. Nie jest przy tym możliwe zaliczenie okresów ubezpieczenia w okresach pełnienia służby i równoległego podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Są to bowiem te same okresy w znaczeniu czasowym. Nie mogą one więc być sumowane, gdyż ten sam okres zostałby zaliczony do ustalenia i obliczenia emerytury mundurowej (wyroki Sądu Najwyższego: z 3 lutego

2010 r., II UK 174/09; z 6 stycznia 2009 r., I UK 178/08). W ocenie Sądu Okręgowego, w rozpoznawanej sprawie zaistniał zatem wyjątek, o którym mowa w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zatem niezasadnie organ rentowy zastosował art. 98 ustawy emerytalnej i wstrzymał wnioskodawcy emeryturę ustaloną w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

Z wyrokiem Sądu pierwszej instancji nie zgodził się organ rentowy i wywiódł apelację. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, nie podzielając zarzutów skarżącego, wyrokiem z dnia 26 czerwca 2023 r. oddalił apelację. Sąd odwoławczy podkreślił, że na gruncie art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emeryt wojskowy, niezależnie od daty przyjęcia do służby, nie może mieć uwzględnionego okresu służby wojskowej w emeryturze z powszechnego systemu ubezpieczeń. Jeżeli zaś chodzi o wpływ cywilnych okresów stażu emerytalnego na prawo i wysokość świadczeń wojskowych, sytuacja jest zróżnicowana w zależności od tego, czy żołnierz został przyjęty do służby przed, czy po 1 stycznia 1999 r. Do wysługi emerytalnej żołnierza, który pozostawał w służbie przed 2 stycznia 1999 r., zalicza się (z urzędu) posiadane przed przyjęciem do służby okresy składkowe i nieskładkowe w rozumieniu ustawy emerytalnej (w związku z art. 15 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin). Okresy te uwzględnia się w ten sposób, że emerytura wojskowa wzrasta o 2,6% podstawy wymiaru za nie więcej niż 3 lata okresów składkowych poprzedzających służbę (a o 1,3% za każdy następny rok i 0,7% za każdy rok okresów nieskładkowych). Tak ustalona emerytura podlega (na wniosek) zwiększeniu - w wyniku doliczenia okresów przypadających po zwolnieniu ze służby - o 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok zatrudnienia przed 1 stycznia 1999 r. w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy oraz za każdy rok okresów opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe po 31 grudnia 1998 r. lub za okres nieopłacania składek z powodu przekroczenia w trakcie roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia, pod warunkiem, że emerytura ta wynosi mniej niż 75% podstawy jej wymiaru i emeryt ukończył 50 lub 55 lat życia albo stał się inwalidą (art. 14 ust. 1-4 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin).

Natomiast prawo i wysokość emerytury żołnierzy, którzy zostali przyjęci do służby po raz pierwszy po 1 stycznia 1999 r., uzależnia się wyłącznie od okresów służby wojskowej, co wynika z art. 15a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. W konkluzji żołnierz, który pozostawał w służbie przed 2 stycznia 1999 r., może w świadczeniu wojskowym korzystać z cywilnej wysługi emerytalnej, natomiast przyjęty do służby po raz pierwszy po 1 stycznia 1999 r. nie ma takiego uprawnienia. Nie wszyscy żołnierze, którzy pozostawali w służbie przed 2 stycznia 1999 r., mogą faktycznie zrealizować uprawnienie do wykorzystania cywilnej wysługi emerytalnej. Odpowiednio długa służba i wzrosty emerytury z tytułu szczególnych właściwości służby (art. 15 ust. 2 i 3) lub z tytułu inwalidztwa wojskowego (art. 15 ust. 4), oznaczają, że przy spłaszczeniu podstawy wymiaru emerytury wojskowej do maksymalnie 75% (art. 18 ust. 1), cywilne okresy ubezpieczenia nie zwiększają świadczenia. W takim przypadku emeryt wojskowy, niezależnie od swojej woli, nie ma prawnej możliwości skonsumowania żadnego cywilnego okresu ubezpieczenia w wojskowej emeryturze (wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17). W takiej sytuacji Sąd Najwyższy upatruje nieuzasadnionej nierówności w traktowaniu żołnierzy, w zależności od daty przyjęcia do służby, która prowadzić może do niemożności doliczenia przez żołnierzy przyjętych do służby przed 1 stycznia 1999 r. do emerytury wojskowej cywilnego okresu zatrudnienia, jeżeli ich emerytura wojskowa przekroczyła maksymalne 75% podstawy wymiaru, nawet jeżeli nadal pracują i odprowadzają składki na ubezpieczenie społeczne. Z tego względu, w cytowanym wyroku Sąd Najwyższy sformułował tezę, zgodnie z którą o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia z art. 95 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie decyduje data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu cywilnego stażu emerytalnego. Według Sądu Apelacyjnego taka sytuacja wystąpiła w rozpatrywanej sprawie, ponieważ J. G. uzyskał już prawo do maksymalnej emerytury wojskowej przyznanej na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w wysokości 75% podstawy wymiaru zgodnie z art. 14 ust. 2 pkt 1 tej ustawy. Jego dalsze zatrudnienie, po zakończeniu służby, pomimo odprowadzania

składek na ubezpieczenia społeczne, po osiągnięciu emerytury wojskowej w wysokości 75% podstawy wymiaru, nie wpływało już na jej zwiększenie.

W skardze kasacyjnej organ rentowy, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, podniósł zarzut naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że o zastosowaniu wyjątku, o którym mowa w tym przepisie prawa nie decyduje data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu cywilnego stażu emerytalnego z pominięciem wykładni tych przepisów dokonaną uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21, OSNP 2022 nr 6, poz. 58. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie, w którym apelacja organu rentowego została oddalona i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania ubezpieczonego, ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu, a także zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczony wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej w całości i zasądzenie od organu na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna. Wyroki w niniejszej sprawie Sądów obu instancji są niezgodne z wykładnią przyjętą w uchwale Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21, OSNP 2022, nr 6, poz. 58. Sąd Najwyższy przyjął w niej, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru, obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z których tytułu jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Sąd Najwyższy podkreślił w uchwale ugruntowane w teorii prawa stanowisko odnośnie do reguł pierwszeństwa wykładni językowej. Sąd Najwyższy wielokrotnie zaś podkreślał, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno stosować się wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej.

W teorii prawa istnieje ugruntowane stanowisko odnośnie do reguł pierwszeństwa wykładni językowej (M. Zieliński: Wykładnia Prawa, Zasady, Reguły, Wskazówki, Warszawa 2002, s. 49). Ten kierunek akceptuje judykatura Sądu Najwyższego, przyjmując, że w państwie prawnym interpretator powinien w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Gwarantuje to przewidywalność stosowania prawa i zapobiega z reguły możliwości dowolnego stosowania innych wykładni uwzględniających funkcje i cele domniemane przez interpretatora. Jeżeli językowe znaczenie tekstu jest jasne, wówczas nie ma potrzeby sięgania po inne, pozajęzykowe metody wykładni prawa. Stosowanie tej ostatniej wykładni prawa jest akceptowane, nawet gdy rezultaty wykładni językowej są jasne, ale pozostają w zasadniczej sprzeczności z hierarchią wartości systemu prawa (L. Morawski: Zasady wykładni prawa, Toruń 2010; E. Łętowska, K. Pawłowski, Sukces formalizmu - łatwy czy drogi?, Europejski Przegląd Sądowy 2011 nr 8, s. 52-53). Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z 25 czerwca 2000 r. (K 25/99, OTK 2000, nr 5, poz. 141 zwrócił uwagę, że wykładnia celowościowa jest odmianą wykładni funkcjonalnej, która charakteryzuje się tym, że - ustalając znaczenie tekstu prawnego - bierze się pod uwagę cele prawa. Stosunkowo szerokie korzystanie z wykładni funkcjonalnej i celowościowej nie może oznaczać jednak okazjonalnego odwołania się do tej metody. Dopiero w pewnych szczególnych sytuacjach rola wykładni funkcjonalnej nie będzie jednak ograniczać się wyłącznie do roli dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć swoiste, różne od alternatyw językowych, znaczenie tekstu prawnego. Oznacza to jedynie, że do przekroczenia tej granicy niezbędne jest adekwatne uzasadnienie aksjologiczne,

odwołujące się w szczególności do wartości konstytucyjnych. Wówczas wykładnia pozajęzykowa może wzmacniać wyniki wykładni językowej wykładnią systemową czy funkcjonalną. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 czerwca 2000 r., K 25/99, OTK 2000 Nr 5, poz. 141; uchwała Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004 Nr 1, poz. 1; wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 7).

Sąd Najwyższy podkreślił, że występująca w dotychczasowym orzecznictwie kontrowersja wywołująca rozbieżność, a w konsekwencji powodująca poważne wątpliwości i kreująca to zagadnienie prawne, nie dotyczy wykładni całego art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, ale użytego w tym przepisie zwrotu: emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, który określa wyjątki od obowiązującej w polskim prawie zabezpieczenia społecznego zasady prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka, zwanej też zasadą niekumulacji świadczeń (wyroki Sądu Najwyższego z 11 czerwca 2024 r., II USKP 37/23, LEX nr 3724668; 22 listopada 2023 r., I USKP 14/23, LEX nr 3631026). W ocenie Sądu Najwyższego w powiększonym składzie wykładnia będącego przedmiotem analizy zwrotu, dokonywana z uwzględnieniem reguł gramatycznych, musi prowadzić do wniosku, że uprawnione jest zarówno przyjęcie, że w art. 95 ust. 2 chodzi wyłącznie o odesłanie do zasad, a więc jedynie do sposobów obliczenia emerytury wojskowej określonych w art. 15a i art. 18e ustawy zaopatrzeniowej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17), jak i uznanie, że owe zasady nie mogą abstrahować od dwóch odrębnych kręgów adresatów owych zasad, gdyż są one odnoszone tylko do nich, skoro unormowane w powołanych przepisach zasady obliczenia emerytur wojskowych dotyczą jedynie "żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r." oraz "żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r." (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13), natomiast z całą pewnością nie żołnierzy, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., ponieważ zasady obliczania przysługującej im emerytury wojskowej określają art. 14 i art. 15 ustawy zaopatrzeniowej, przewidujące między innymi możliwość doliczenia do wysługi emerytalnej okresów

"stażu cywilnego". To drugie stanowisko zyskuje zresztą wsparcie w wykładni gramatycznej kontekstowej, która nakazuje odwołanie się do tekstu, którego część stanowi zwrot podlegający interpretacji, a zatem narzuca uwzględnianie także miejsca, w którym ustawodawca ów zwrot umieścił. W świetle uregulowań zawartych w powołanych przepisach wspólnym mianownikiem dla wszystkich wymienionych grup żołnierzy zawodowych jest natomiast tylko maksymalna i minimalna kwota emerytury, która nie może przekroczyć 75% podstawy jej wymiaru (art. 18 ust. 1 oraz art. 18h ust. 1), a także nie może być niższa od najniższej emerytury (art. 18 ust. 2 i 3 oraz art. 18h ust. 2), ale już nieprzyjęte w nich reguły obliczania emerytury. Wątpliwości w ramach tej metody wykładni dotyczą również sposobu rozumienia art. 15a ustawy zaopatrzeniowej w zakresie, w jakim co do samych zasad obliczenia emerytury przepis ten nakazuje stosować wyłącznie art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5, a co za tym idzie, eliminuje możliwość uwzględnienia okresów "stażu cywilnego" zarówno poprzedzających służbę (art. 15 ust. 1), jak i przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14). Sąd Najwyższy wyraził przy tym pogląd, że interpretacja budzącego wątpliwości zwrotu, użytego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, przeprowadzona z uwzględnieniem językowych metod wykładniczych nie pozwala na uznanie, iż jego znaczenie jest na tyle jednoznaczne i jasne, że nie wymaga sięgnięcia do reguł pozajęzykowych. Przechodząc więc do wykładni systemowej, Sąd Najwyższy stwierdził, że może ona posłużyć potwierdzeniu obowiązywania w polskim prawie zabezpieczenia społecznego zasady prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego, zwanej też zasadą niekumulacji świadczeń. W systemie powszechnym zasada ta znajduje potwierdzenie w regulacji art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej, który stanowi, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, a także w art. 95 ust. 2 *in principio* tej ustawy, zgodnie z którym przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, to jest żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby

Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Analogiczne przepisy znajdują się w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (art. 7), które przewidują, że w razie zbiegu prawa do emerytury, lub renty w nich przewidzianych z prawem do emerytury, lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku, lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe, lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej (K. Antonów, M. Bartnicki (w:) R. Babińska-Górecka, S. Gajewski, B. Suchacki, M. Zieleniecki, K. Antonów, M. Bartnicki, Komentarz do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [w:] Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz do trzech ustaw emerytalnych, Warszawa 2019, art. 95).

Granica wykładni, jaką stanowić może językowe znaczenie tekstu, nie jest granicą bezwzględną. Do przekroczenia tej granicy niezbędne jest silne uzasadnienie aksjologiczne, odwołujące się przede wszystkim do wartości konstytucyjnych (T. Spyra: Granice wykładni prawa. Znaczenie językowe tekstu prawnego jako granice wykładni, Kraków 2006). W uzasadnieniu wyroku z dnia 13 stycznia 2005 r. (P 15/02, OTK-A 2005, nr 1, poz. 4), Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, że wykładni przepisu dokonuje się zawsze, nawet w sytuacjach pozornie niebudzących wątpliwości interpretacyjnych, a zasada clara non sunt interpretanda zamienia się właściwie w zasadę interpretatio cessat in claris (interpretację należy zakończyć, gdy osiągnięto jej jednoznaczny rezultat). Zastosowanie wykładni, w której interpretator odchodzi od sensu językowego przepisu, może być uzasadnione tylko w wyjątkowych okolicznościach, ponieważ adresaci norm prawnych mają prawo polegać na tym, co ustawodawca w przepisie rzeczywiście wyraził, a nie na tym, co

chciał uczynić lub co uczyniłby, gdyby znał nowe lub inne okoliczności. Reguły odstępowstwa od jasnego i oczywistego sensu językowego wynikającego z brzmienia przepisu wymagają szczególnej ostrożności przy ich stosowaniu i zobowiązują do wskazania ważnych racji mających uzasadniać odstępstwo od wyniku poprawnie przeprowadzonej wykładni językowej. W ocenie Sądu Najwyższego rozstrzygającego w powiększonym składzie, przy stosowaniu wykładni systemowej konieczne jest również sięgnięcie do kwestii temporalnych, które spowodowały, że doszło do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w zależności od daty powołania do służby. Sąd Najwyższy przypomniał, że na mocy pierwotnego brzmienia ustawy emerytalnej żołnierze zawodowi, którzy rozpoczęli służbę po dniu wejścia w życie tej ustawy (1 stycznia 1999 r.), zostali włączeni do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, natomiast uprawnienia emerytalne żołnierzy pozostających w służbie w tym dniu były określane nadal przez przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób (art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej w jej pierwotnym brzmieniu). Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła jednak do systemu emerytalnego zmiany polegające na ponownym objęciu żołnierzy zawodowych, którzy wstąpili do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., zaopatrzeniowym systemem emerytalnym oraz wyłączeniu ich z ubezpieczeń społecznych, co stanowiło "rewizję" rozwiązania uprzednio przyjętego przez ustawodawcę. Poczynając od dnia 1 października 2003 r., wszyscy żołnierze zawodowi zostali objęci systemem zaopatrzeniowym, bez względu na datę podjęcia służby. Wejście w życie ustawy zmieniającej z dnia 23 lipca 2003 r. doprowadziło do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w odniesieniu do żołnierzy zawodowych, którzy podjęli służbę przed 2 stycznia 2003 r. oraz poczynając od tego dnia. O ile bowiem ci pierwsi zachowali prawo do obliczenia wysokości emerytury wojskowej na dotychczasowych zasadach (art. 15 z uwzględnieniem art. 14 ustawy zaopatrzeniowej), o tyle dla tych drugich, to jest tych, którzy zostali powołani do służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., emerytura wojskowa wynosząca także 40% podstawy wymiaru za 15 lat służby wzrastała "według zasad określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5", a zatem wzrost przysługującej im emerytury nie mógł już uwzględniać okresów składkowych i nieskładkowych

poprzedzających służbę wymienionych w art. 15 ust. 1 pkt 2-4 ustawy oraz przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14 ustawy). Opisana regulacja wyraźnie wskazuje na to, że wskutek zmian dokonanych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. doszło do wprowadzenia nowego modelu obliczania emerytur wojskowych dla "nowych" żołnierzy zawodowych, powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., przy czym zmiany te miały obowiązywać na przyszłość i ziścić się nie wcześniej niż po 31 grudnia 2013 r., gdy pierwsi powołani do służby żołnierze zawodowi osiągną minimalny 15-letni okres służby, a żołnierze już w chwili powołania ich do służby znali swoją sytuację prawną po osiągnięciu tego stażu. Wiedzieli między innymi, że wprawdzie nie będą mogli uwzględnić sobie w stażu emerytalnym mającym wpływ zwiększenie świadczenia jakiegokolwiek stażu "cywilnego", zarówno poprzedzającego służbę, jak i uzyskanego po zwolnieniu ze służby, jednakże z drugiej strony nabędą prawo do emerytury powszechnej, jeśli zdecydują się na podleganie ubezpieczeniom społecznym i zgromadzą kapitał składkowy, który zostanie "skonsumowany" po osiągnięciu przez nich powszechnego wieku emerytalnego bez względu na długość okresu opłacania składek. Sąd Najwyższy uznał, że systemowa wykładnia użytego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrotu "z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej)..." daje podstawę do przyjęcia, że ów wyjątek należy interpretować nie tylko przez pryzmat zasad obliczania emerytury wojskowej wynikających z art. 15a albo 18e ustawy zaopatrzeniowej, ale także podmiotowo, co oznacza konieczność wzięcia pod uwagę adresatów tych przepisów. To dla nich ustawodawca wprowadził bowiem (na przyszłość) możliwość równoczesnego pobierania emerytury wojskowej i emerytury powszechnej, odbierając im równocześnie prawo do wzrostu emerytury wojskowej z tytułu doliczenia stażu "cywilnego" i pozostawiając jednak taką samą możliwość (prawo wyboru) także dla żołnierzy powołanych do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r., po spełnieniu (poczynając od 1 stycznia 2025 r.) przesłanek określonych w art. 18i ustawy zaopatrzeniowej.

Rezultat wykładni systemowej znajduje potwierdzenie również w wykładni funkcjonalnej (celowościowej) art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej. Pośrednio na cel uregulowania zawartego w tym przepisie wskazują bowiem uzasadnienia projektów

zmian ustawowych, z których wynika, że projektodawca nie zakładał możliwości kumulacyjnego pobierania świadczeń z obu systemów. Przyjął bowiem, a założenie to zostało następnie w pełni zaakceptowane i zrealizowane w toku procesu legislacyjnego, że w każdym przypadku osoba uprawniona do emerytury wojskowej oraz emerytury powszechnej, która pozostawała w zawodowej służbie wojskowej w dniu 1 stycznia 1999 r., musi dokonać wyboru świadczenia, które ma być jej wypłacane, również wtedy, gdy wysokość emerytury wojskowej została obliczona wyłącznie na podstawie okresów tej służby, bez zwiększenia jej o te wynikające z przebytych okresów składkowych i nieskładkowych. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie podzielił także stanowisko wyrażone w wyroku z 24 stycznia 2019 r. (I UK 426/17), zgodnie z którym dla analizy ukształtowanego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zbiegu świadczeń nie ma znaczenia art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż w odniesieniu do wynikającego z tego przepisu prawa do zabezpieczenia społecznego ustawodawca dysponuje dużą swobodą, co potwierdza orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (wyroki: z 19 grudnia 2012 r., K 9/12, OTK-A 2012 Nr 11, poz. 136, 3 marca 2015 r., K 39/13, OTK-A 2015 Nr 3, poz. 27). Uzupełniając Sąd Najwyższy stwierdził, że także Europejski Trybunał Praw Człowieka w decyzjach z 11 grudnia 2018 r. (nr 39247/12, LEX nr 2626955 i nr 41178, LEX nr 2627060) uznał uprawnienie państwa - strony Konwencji o ochronie prawa człowieka - do samodzielnego kształtowania systemu zabezpieczenia społecznego, w tym do wprowadzenia zasady wypłaty jednego świadczenia, w myśl której świadczeniobiorcy nie można przyznać jednocześnie dwóch świadczeń. Konkludując, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie stanął na stanowisku, że budzący wątpliwości interpretacyjne zwrot "z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej)..." użyty w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, wykładany z uwzględnieniem reguł gramatycznych, systemowych i funkcjonalnych powinien być rozumiany jako odnoszący się tylko do żołnierzy, których emerytury są obliczane na podstawie tych przepisów, a zatem do żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej, odpowiednio po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz po dniu 31 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podzielił pogląd prawny wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r. (III UZP

7/21, wyroki Sądu Najwyższego z: 24 sierpnia 2023 r., III USKP 35/22, LEX nr 3597408, 6 lutego 2024 r., III USKP 85/22, LEX nr 3688272), który znajduje zastosowanie także w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy. Odmienna wykładnia powołanych przepisów dokonana przez Sąd Apelacyjny, który przyjął wykładnię dokonaną przez Sąd Okręgowy, przemawia za uwzględnieniem skargi kasacyjnej organu rentowego.

Biorąc powyższe pod uwagę, na zasadzie art. 398¹⁶ k.p.c. orzeczono jak w punkcie I wyroku, a o kosztach postępowania na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. w punkcie II wyroku.

(J.K.)

ł.n

[a.ł]